

A hitelintézetek limitrendszerének hatásai a bankközi piac fejlődésére

Feljegyzés a Pénzpiaci Konzultatív Fórum részére

A hitelintézetek limitekre vonatkozó változatos gyakorlatában azonosítható több olyan problémakör, amelyre a bankrendszer egésze általában, illetve az egyedi hitelintézetek a rendelkezésükre álló lehetőségek közül az ideálistól távolabb álló megoldást választják. E tartalékok kihasználása egyrészt elősegíthetné a monetáris politika transzmissziós mechanizmusának hatékonyabb működését, másrészt javíthatná a bankok jövedelmi helyzetét.

A Pénzügyi Konzultatív Fórum 2000. február 22-i ülésén elfogadott javaslat alapján a résztvevők megküldték limitrendszerre vonatkozó szabályozásukat az MNB-nek.

A vizsgálat alapjaként szolgáló feltevés szerint a hitelintézetek limitrendszerei bizonyos területeken – különösen a tartalékkötelezettséggel nem terhelt bankközi repóműveletek esetében – gátolják a bankközi piac egyes szegmenseinek kialakulását és továbbfejlődését. Létezhetnek a limitszabályozásoknak olyan elemei is, amelyek az egyenetlenül megoszló likviditás bankközi piacon való szétterítését, illetve begyűjtését akadályozhatják az egyedi bankok esetében, ezzel korlátozva a bankközi piac egészének hatékony működését is. Az ilyen eredetű tökéletlenségek nem csak a likviditási sokkok kezelését nehezítik az egyedi bankok és a bankrendszer egésze szintjén, hanem a monetáris politika transzmissziós mechanizmusának hatásfokát is gyengíthetik. A piacfejlesztési szempontokon kívül ez is motiválta a jegybankot a vizsgálat kezdeményezésében.

A felkértek közül mind a 15 hitelintézet és a KELER Rt. válaszolt.

A beérkezett, színvonalában, részletezettségében és terjedelmében meglehetősen sokszínű anyagoknak a jegybank számára érdekességgel bíró tartalmának közreadása a legtöbb esetben ütközött volna az üzleti titkok tiszteletben tartásával. Mindössze azt az általános megállapítást tehetjük, hogy a hitelintézetek limitrendszerei besorolhatatlanul sokfélék. Nincs olyan általánosan elfogadott limitszerkezet, amely szakmai konszenzusként, vázként megtalálható lenne minden egyes bank gyakorlatában. Általánosnak mondható továbbá a limitek rendszeres, évenkénti felülvizsgálata – nagyobb pénzügyi zavarok hiányában is. A dokumentumok tanulmányozása és bankrendszer képviselőivel folytatott konzultációk azonban felvetettek néhány, a tárgyhoz kapcsolódó problémát, amelyekről az MNB egyenként kikérte a bankok véleményét. Az alábbiakban megfogalmazott kérdéseinkre kapott válaszok legalábbis részben alátámasztják fentebb megfogalmazott feltevéseinket.

1.) A határidős műveletek milyen mértékben terhelik a partnerlimiteket?

A válaszadók egyöntetű közlése szerint a határidős műveletek terén általános gyakorlatnak mondható, hogy az ilyen tranzakciók csak névértékük töredékével terhelik a partnerlimiteket. A mérték intézményenként eltérő, a kifinomultabb rendszerekkel rendelkezők a műveletek típusa és futamideje szerint is differenciálnak.

Megjegyezzük, hogy egyetlen egy választ adó hitelintézet gyakorlatában a vonatkozó belső irányelvek ellenére a limitek terhelése az ügyletek névértékén történik, mivel az informatikai rendszer jelenlegi formájában nem képes kezelni a problémát. Ez a gyakorlat ugyan némileg javítja a banküzem működésének biztonságát, ugyanakkor a jövedelmezőségi potenciál csökkentésével ennél lényegesen hátrányosabb hatással jár.

Felvetődött, hogy a vonatkozó szabályozás (a tőke megfelelési mutató számításáról szóló 28/1998. (X. 21.) és a helyszínen kívüli ellenőrzéshez az Állami Pénz- és Tőkepiaci Felügyelet részére szolgáltatandó adatok köréről és az adatszolgáltatás módjáról szóló 35/1999. (XII. 26.) PM rendeletekről van szó) ésszerűtlenül magasnak tartott mértéket ír elő a fenti kérdésre vonatkozóan. Mivel a hitelintézeteknek a Hpt. 76.§ szerint folyamatosan fenn kell tartaniuk a tőke megfelelési mutató előírt szintjét, az ügyletek keretében szolgáló limitrendszert a mutató számításáról szóló rendeletben meghatározott súlyokkal terhelve adminisztrációs többletigény nélkül, automatikusan figyelemmel tudják kísérni tőke megfelelésük alakulását. A limitrendszer működtetése során az előírt kockázati súlyoktól való eltérés a tőke megfelelési mutató számításakor nyilván jelentős adminisztrációs többletterhet jelent, de az üzletkötési potenciál jobb kihasználásával javíthatja a bank jövedelemtermelő képességét. Nem tűnik egyértelműen eldönthetőnek az a kérdés, hogy a rendeletben szereplő súlyoktól való eltérés csupán megnehezíti vagy lehetetlenné is teszi a tőke megfelelési előírásoknak való megfelelést. Az utóbbi eset komoly korlátokat állítana a tőke függvényében a bankok kockázatvállalási lehetőségei elé és egyéb tényezőknél erősebb hatást kellene gyakoroljon a limitek kialakítására. Bár az előírások túlzott szigora is említésre került, a hitelintézetek a felmérés tanúsága szerint nem (csak) ezek alapján alakítják ki limitjeiket, tehát úgy tűnik, hogy az előírások nem határozzák meg automatikusan a limitek mértékét.

2.) A limitrendszer kialakítása és alkalmazása során a bankközi műveletekre érvényesítik-e a nagy kockázatokra vonatkozó szabályozást? (Épt 79.-81.§)

A felügyeleti hatósággal kialakult hallgatólagos konszenzusra, illetve saját jogértelmezésre hivatkozva a választ adó 14 hitelintézet közül hét nem vonatkoztatja a bankközi ügyletekre a nagy kockázatokra vonatkozó szabályokat, a másik nyolc viszont egyértelműen alkalmazandónak tekinti.

A két értelmezés közötti konfliktus az alacsony szavatoló tőkével rendelkező hitelintézetek vagy szélsőséges likviditási sokkok esetében jelentkezhet.

A limitek kitöltése a lanyha forgalom miatt több piaci szereplő szerint sem jellemző, ezért a kérdés a legtöbb intézmény eddigi gyakorlatában elméleti maradt. A nagy kockázati szabályozás bankközi műveletekre alkalmazása persze éppen azokban a normál banki működéstől eltérő esetekben jelenthet tényleges korlátot, amikor a bank likviditási helyzete szükségessé tenné e korlát átlépését.

A piaci gyakorlat egységesítése érdekében célszerű lenne a kérdésre vonatkozóan a felügyelet írásos állásfoglalását kérni, amely – bár jogilag nem kötelező érvényű – egységes és elfogadott gyakorlatot honosíthatna meg.

3.) A repóműveletek milyen mértékben terhelik a partnerlimiteket?

A feltételezéseket alátámasztva a hitelintézetek sokféle gyakorlatot követnek ebben az ügyben: heten az ügylet névértékének töredékével, illetve hárman egyáltalán nem terhelik a limiteket. Hárman viszont a teljes névértéket veszik figyelembe, a fedezet beszámítása nélkül. Két intézményben bizonytalanok voltak ezt illetően, valószínűsíthetően az ügyletek hiánya miatt nincs erre vonatkozó szabályozásuk.

A teljes névértékkel való terhelés a csődszabályozás bizonytalanságára hivatkozva a bankok óvatosságának tulajdonítható. Megítélésünk szerint ez a gyakorlat komoly akadályként merül fel a bankközi repópiac kialakulásában. Ez a szabályozási bizonytalanság ugyanakkor jelentősen csökkenthető lenne különböző technikák alkalmazásával. Felmerülhet például a repóügyletek olyan rövid futamidőre korlátozása, amely futamidőre nagy biztonsággal előrejelezhető a partner csődjének valószínűsége, továbbá a repóügyletekre egy, a csődvalószínűség szempontjából kifogástalannak tekintett, elkülönített partnerkör kialakítása, illetve e két megközelítés kombinációja. Így gyakorlatilag kiküszöbölhető lenne a partner csődjének kockázata, amely a piaci szereplők szerint a repópiac kialakulásának legfőbb gátja. Az ügylet futamideje alatt csak a partner illikviditása jelentene kockázatot, a repó fedezete pedig éppen ezen kockázatot biztosítja. Repó alkalmazásával így olyan partnerekkel is üzleti kapcsolatba léphetnének a hitelintézetek, akik egyébként, fedezetlen ügyletek keretében nem tehetnék ezt. A fenti vagy hasonló célt szolgáló egyéb technikák meghonosítása hozzájárulhatna a fejlett piacokon ismert és használt instrumentumok kialakulásához és elterjedéséhez és a javíthatnák a banki működés jövedelmezőségét.

A fenti elveknek és létező nemzetközi ajánlásoknak megfelelően a hazai piacon is tevékenykedik olyan hitelintézet, amely egyes ügylettípusokra globális limiteket állít és meghatároz egy szűkebb partnerkört (eligible partners), akikkel ezen ügyletek körében egyéb korlátozások nélkül a globális limit erejéig hajlandó üzletelni.

4.) A likviditási előírások több esetben belátható módon csökkentik a likviditáskezelés rugalmasságát.

A meghatározott jegybanki tartalékszint fenntartására vonatkozó belső szabályok a tartalékok likviditáskezelés terén lehetséges szerepét korlátozzák, mivel nem használják ki a tartalék átlagolási mechanizmusában a likviditáskezelés terén rejlő lehetőségeket: a tartalékállományok átlagosan szükséges szint körüli ingadozását korlátozzák, illetve a hiány mértékét a legszélsőségesebb körülmények között bevonható forrásoknál is szűkebbre vonják.

További tartalékok is vannak a likviditáskezelésben: egyes bankok hatályon kívüli likviditási előírásoknak önszántukból továbbra is megfelelnek, aktivitásukat és nem utolsósorban jövedelemtermelő képességüket korlátozva ezáltal. Bár elismerjük, hogy a likviditás fenntartása terén az érvényes rendelkezéseknél szigorúbb gyakorlat alkalmazása az adott bank kockázatkorlátozó üzletpolitikájából is következhet, de ennek megvalósítása megítélésünk szerint a banküzem jövedelmezőségét kevésbé hátrányosan érintő módokon is lehetséges.

5.) Lejárat mérleg készítésekor a határidős értékpapír-ügyletek számbavétele az ügylet futamideje vagy az értékpapír lejáratára szerint történik?

A likviditás- és kockázatkezeléshez kapcsolódó kérdés jelen feljegyzés szempontjából csak marginális fontosságú.

A válaszok szerint az intézmények gyakorlata e téren erősen megoszlik: egyikük nem szerepelteti a kimutatásban a határidős értékpapír ügyleteket, ketten valószínűsítik, hogy az értékpapír, illetve hárman az ügylet futamideje alapján végzik el a besorolást. Három intézmény két különálló pozícióként szerepelteti az ilyen tranzakciókat: az ügyletet futamidejének és irányának megfelelően a hosszú/rövid, a mögöttes értékpapírt pedig saját lejáratára szerint ellentétes (rövid/hosszú) pozícióként. Többen nem tudtak érdemi választ adni, köztük azok, akik bevallásuk szerint nem végeznek ilyen ügyleteket, illetve a csoporton belül az értékpapírcég végzi ezeket.

Budapest, 2000. június 5.